

חומרים – שיעור אחד עשר – סוגרים מעגל

מטרות: התלמידים יעריכו האם הדעות שלהם לגבי תרבויות אחרות ומינים אחרים השתנו כתוצאה מן ההשתתפות בסדרת שיעורים זו.

חומרים:

דפי העבודה בנושא מעגלי חמלה שמולאו על ידי התלמידים בשיעור הראשון ונאספו על ידי המורה. לחלוקה לתלמידים: העתקים חדשים של דפי עבודה ריקים בנושא מעגלי חמלה – אחד לכל תלמיד. חומרים שניתן להכין מהם מסכות פשוטות: בריסטולים וניירות צבעוניים, דבק נוזלי, נייר דבק, שדכן, פיסות חוט צמר בצבעים שונים, חוטים, בדים, לורדים צבעוניים, מספריים וכו'. העתקים של טבלת עולם החי, אחד לכל תלמיד (הטבלה תסופק על ידי המורה או עמותת הכל חי).

פעילות ראשונה

חלקו לתלמידים את דפי העבודה הריקים בנושא מעגלי חמלה ובקשו מהם למלא אותם, כאשר האנשים הקרובים אליהם ביותר נמצאים במעגל הפנימי, והאנשים אליהם הם פחות קרובים מופיעים במעגלים החיצוניים יותר, ממש כמו בתרגיל הראשון.

אחרי שהם מסיימים, החזירו לכל תלמיד את הדף שלו מן השיעור הראשון ובקשו מן התלמידים להשוות בין דף העבודה שלהם מתחילת הלימודים בנושא לבין זה שמילאו זה עתה. האם הם מבחינים בהבדלים בין מה שמופיע בדף העבודה הראשון לבין מה שמופיע בדף השני? הציעו להם לחלוק בכתה את ההבדלים שהם מוצאים.

עודדו אותם לשמור על ראש פתוח ביחס לרעיונות חדשים הנוגעים לדאגה וחמלה, כמו גם לגבי מי שאנחנו בוחרים לכלול במעגלי הדאגה והחמלה שלנו. שוב, כמו בשיעור הראשון, בקשו מהם לחשוב ולענות על השאלות הבאות: אם ליצור אחר על כדור הארץ היה יותר כוח משיש לנו, האם היינו רוצים להיות חלק ממעגלי החמלה שלו? האם היינו רוצים שהוא יבין כי:

- אנחנו מסוגלים להרגיש כאב והנאה, גם אם אנחנו לא יכולים לבטא אותם במילים בגלל הבדלי שפות?
- אנחנו רוצים להיות בבית שאנחנו מכירים ולחלוק את חיינו עם המשפחה והחברים שלנו?
- אנחנו רוצים שיהיה לנו חופש לבחור כיצד להעביר את זמננו, מה לאכול, מתי לישון ולאכול, איפה לבלות בימים ובלילות?
- אנחנו רוצים אפשרויות בחירה?

שאלות לדיון:

(חלקו לתלמידים את טבלת עולם החי ואפשרו להם להתבונן בה במשך מספר דקות לפני שהם עונים על השאלות הבאות)

▲ אם אנחנו מכנים יצור כ"אחר", וממקמים אותו מחוץ למעגלי החמלה שלנו, כיצד עלינו להתיחס אליו? האם זה בסדר להתיחס ל"אחרים" האלו באופן שונה מאשר למי שנמצא בתוך מעגל החמלה שלנו? האם לדעתכם מגיע לכל היצורים החיים לחיות חיי חופש (לדוגמה, לציפורים מגיע להיות מסוגלות לעוף, לדגים מגיע לשחות, לפרימטים מגיע לטפס על עצים) ולקבל מענה על כל הצרכים שלהם, או שאתם חושבים שלבני אדם יש זכות לפגוע במי שאנחנו רואים כזרים?

▲ פעמים רבות קורה שאנחנו מפגינים דאגה רבה יותר כלפי יונקים, יותר מאשר כלפי חוליתנים אחרים, כמו לטאות, או כלפי חסרי חוליות, כמו חרקים, אשר נראים שונה מאתנו. מדוע אנחנו רואים את היונקים כ"זרים" פחות מן החיות הללו?

▲ בקשו מן התלמידים לחשוב על כל קווי הדמיון בינינו לבין בעלי חיים שאינם יונקים, ועל כל ההבדלים שיש בינינו.

(במובנים מסוימים, יש דמיון בין אנשים לבין בעלי חיים שאינם יונקים – עליהם לאכול ורובם חייבים לשתות, חלקם אוהבים חום, הם רוצים לחיות חיים נטולי כאב וסבל, מקיימים קשרים עם אחרים בקבוצה שלהם, ולעתים אף מחוץ לקבוצה, או מתקשרים עם אחרים. במובנים אחרים אנחנו שונים – אנחנו נראים אחרת, מתנועעים בצורה שונה, מגיבים אחרת לטמפרטורה, חלקם מטילים ביצים בעוד שיונקים יולדים או ממליטים.)

▲ האם התלמידים מרגישים כי ככל שבעלי החיים נראים שונה יותר מאיתנו, הם אלו שקשה להם יותר לחוש כלפיהם חמלה? האם זה המצב גם ביחס לבני אדם הנראים שונה מאתנו, או שסגנון החיים שונה משלנו?

▲ אם חלק מן ההצדקה שאנחנו נותנים להכללתן של חיות במעגל החמלה שלנו היא האינטליגנציה של החיות, או כמה חמודות הן, למשל, האם זה בסדר להשאיר מחוץ למעגל החמלה שלנו אנשים שהם פחות אינטליגנטיים או פחות חמודים מאנשים אחרים, או לגרום להם נזק?

▲ האם אנחנו יכולים לעשות ככל העולה על רוחנו ביצורים שאותם אנחנו מחשיבים כ"אחרים" ושאותם אנחנו משאירים מחוץ למעגל החמלה שלנו? מדוע כן, או מדוע לא?

פעילות שנייה – פרויקט תמונות

בקשו מן התלמידים לצייר או לצלם תמונות של חיות ושל אזורי המחיה הטבעיים שלהן. הבחירה שלהם יכולה לתאר מצב שמח או עצוב, והם יכולים גם לצלם תמונות מנוגדות של מצבים דומים. למשל:

- ערוץ נחל יפה, לעומת ערוץ נחל מזוהם או מלא בפסולת
- כלב שמח, הזוכה לטיפול מסור, לעומת כלב שקשור כל חייו ברצועה
- סוס או חמור מטופלים כראוי, לעומת חמור או סוס כחושים שאינם זוכים לטיפול הולם
- חתולים מטופחים, לעומת חתולים או גורי חתולים המחפשים אוכל בפחי האשפה
- ציפורים הנוודות דרך ארץ שאין בה מי שתייה עבורן, לעומת ציפורים על מתקן שתייה המיועד במיוחד להן

בקשו מהם לכתוב:

- תיאור קצר עבור כל תמונה, המסביר מה הם ראו
- כמה משפטים, או פסקה אחת, על השינוי שהם היו רוצים לראות, כמו, למשל: "הייתי רוצה לראות ערוץ נחל נקי."
- מה לדעתם האישית עשוי לגרום לשינוי הזה, כמו, למשל: "אני יכול להיות מתחשב ולזרוק את האשפה לפח המחזור המתאים, במקום להשליך אותה לנחל, או על האדמה, משם היא עלולה להסחף אל תוך הנחל על ידי הגשמים.", או: "אני יכולה לדבר עם המורה שלי ולהתחיל בבית הספר פרויקט שיכלול הגברה של מעורבות התלמידים בסיוע בנקיון הנחל."

תלו את התמונות על אחד הקירות בכיתה, תחת הכותרת "הבית שלנו" (או "השכונה שלנו") ובקשו מן התלמידים לבחור פרויקט אחד לשינוי של דבר אחד בבית או בשכונה שלהם. עזרו להם לארגן ולהתחיל את הפרויקט שלהם.

פעילות שלישית

מצאו מקום שקט, בפנים או בחוץ, והסבירו לתלמידים את כל מהלך הפעילות לפני שאתם מתחילים.

הזמינו את התלמידים לשכב או לשבת בתנוחה שנוחה להם, במעגל. בקשו מהם לעצום עיניים ולצייר בדמיונם תמונה של בעל חיים החי בקהילה שלהם – זו יכולה להיות תמונה של החיה שהם צילמו בפעילות השנייה, או של חיות אחרות (ציפור, סוס, חמור, חתול, כלב, קיפוד, או כל חיה אחרת) – או תמונה של כל דבר אחר בטבע (הר, או עץ, לדוגמה). בקשו מהם שלא יכריחו את עצמם לחשוב על חיה מסוימת, אלא יאפשרו ליצור כלשהו לבקר במחשבות שלהם ויראו את מה שעולה בדמיונם באופן טבעי. בקשו מהתלמידים לדמין שהם הופכים ליצור שביקר במחשבותיהם. בקשו מהם לשאול את עצמם את השאלות הבאות:

- בתור היצור הזה, איך אני מרגיש?
- איך נראים החיים שלי?
- איך נראים הימים שלי? איך נראים הלילות שלי?
- כיצד נראה המגע שלי עם יצורים אחרים? כיצד אני יוצר קשר עם הסביבה שלי?
- מה אני רוצה? מה יש לי לומר?
- מה הייתי רוצה לומר לבני אדם?
- איזו חכמת חיים, או אילו תובנות יש לי?

הזכירו להם להאזין לקול הפנימי בכדי לשמוע את התשובות. תנו להם מספיק זמן כדי שיוכלו ממש "להפוך" ליצור שבחרו.

הניחו את חומרי היצירה במרכז מעגל התלמידים. בקשו מהם לפקוח עיניים, אך לא לדבר.

בקשו מהם להכין **בשקט** מסכה המייצגת אותם בתור החיה שבחרו. המסכה לא חייבת להיראות כמו אותו יצור, כל עוד התלמיד מרגיש שהיא מהווה יצוג הולם מבחינתו.

חלק מהתלמידים ודאי יתפתו להשקיע זמן רב בהכנת המסכה. הזכירו להם כי המסכה מהווה רק יצוג של אותו יצור, וכי תהייה להם הזדמנות לדבר בשמו כאשר ישתתפו במועצת החכמים של כל היצורים החיים. תנו להם התראה אחת 5 דקות לפני שעליהם לסיים, והתראה נוספת דקה לפני תום הזמן המוקצב.

אחרי שכל התלמידים מסיימים להכין את המסכות שלהם, בקשו מהם לשבת שוב במעגל, ואז לעטות את המסכה ולהפוך ליצור שהיא מייצגת. כעת הם הופכים לחברים במועצת החכמים של כל היצורים החיים. הזמינו את כל אותם יצורים שהתכנסו כחברי המועצה, לחלוק את חכמת החיים שלהם עם שאר חברי המועצה. בקשו מכל יצור, בתורו, להציג את עצמו, לספר מי הוא, איך נראים החיים שלו וכיצד הוא מבלה את זמנו.

לדוגמה: "אני לווייתן. אני חי עם המשפחה שלי באוקיינוס. אני אוהב לטייל ולשחות קילומטרים רבים בכל יום, לאכול דגים ולשחק בין הגלים. אני אוהב את החופש של האוקיינוס הגדול!"

או: "אני עץ. אני אוהב שמש ומים, וגם את האדמה לרגלי. בחודשים הקרים, אני לא צומח הרבה, אבל כשמגיע מזג אוויר חמים יותר, אני מתמלא חיים ומצמיח את העלים והפרחים שלי. בקיץ, תלויים על הענפים של רבים מאיתנו פירות. אני מהווה בית עבור בעלי חיים, ביניהם גם חרקים רבים, ואני מספק לכולם צל. אני גם לוקח מכם את מה שאתם לא יכולים לנשום (פחמן דו חמצני) ומחזיר לכם במקומו משהו שאתם יכולים לנשום (חמצן)."

או: "אני חמור. אני אוהב לרוץ, וגם את חברתם של אחרים. אני הכי מאושר כשמאפשרים לי להשתמש ברגליים שלי ובקול שלי ולהגן על הסובבים אותי. כשנותנים לי להיות עם כל המשפחה שלי, אם יש לנו אוכל, מים וצל, ואנחנו יודעים שאנחנו בסביבה בטוחה, כולנו מרוצים."

אחרי שכל יצור מדבר, בקשו מכולם להשיב: "שמענו את דבריך, [שם היצור]."

בקשו מכל היצורים לדבר שוב, ולהסביר לחברי המועצה מה קורה להם על כדור הארץ, מה עשו להם בני האדם, ומה הם היו רוצים לומר לבני האדם. למשל: "אני לווייתן, והאוכלוסיה שלנו נכחדת. האוקיינוסים מזוהמים, ואנחנו נרצחים על ידי אנשים שמחליטים לאכול אותנו. כבר לא קל לנו לשרוד. קשה לנו אפילו לתקשר זה עם זה, מפני שאנשים מיצרים כל כך הרבה רעש באוקיינוס."

או: "אני עץ. הרבה מאיתנו נכרתים למטרות פזרניות. האדמות ששורשינו אחזו בהן נסחפות עם מי הגשמים אל תוך מקורות המים. כשכורתים אותי כדי לפנות שטחי מרעה, או כדי לייצר מוצרי מותרות, חיות רבות מאבדות את הבית שלהן, וכמות החמצן בכדור הארץ פוחתת."

או: "אני חמור. אני ורבים מחברי החמורים מושארים פעמים רבות בצד הדרך, כשקרסולינו קשורים זה לזה, כך שנוכל להתקדם רק מעט בכל פעם. זה מאוד כואב ומתסכל, להשאר בלי מים, בלי עשב או אוכל אחר, ומבלי שמאפשרים לנו להשתמש ביכולת הטבעית שלנו לדאוג לעצמנו. לפעמים האדם שבחר לטפל בנו, כלל אינו מטפל בנו. כשמשאירים אותנו לבד, כשרגלינו קשורות, אנחנו לא יודעים אם ומתי יחזור מי שמטפל בנו. אנחנו מרגישים פגיעים, משועממים, בודדים ולכודים כשמשאירים אותנו ככה."

שוב, בקשו מכולם להשיב לכל אחד מהיצורים: "שמענו את דבריך, [שם היצור]."

אחר כך, בקשו מכל היצורים לדבר שוב, ולחלוק את חוכמת החיים, הידע, או המתנות שיש להם להציע, ולומר מה הם יכולים ללמד את האנשים שמוכנים להקשיב.

לדוגמה: "אני לווייתן. אני יודע איך להיות גדול וחזק, ועם זאת אני עדין ומתחשב. אני דואג לקבוצת המשפחה שלי ולבית שלי. אני מקווה שבני אדם ילמדו להיות עדינים, שתהיה להם חמלה, ושהם ידאגו לכדור הארץ, הבית שלהם, שהוא גם הבית של כל צורות החיים."

או: "אני עץ. אולי נדמה שאני דומם, שאני לא עושה כלום, אבל אפילו בחודשי החורף, אני ממשיך לצמוח, לנשום ולספוג מים וחומרים מזינים אחרים, רק לאט יותר. לפעמים חשוב לעשות דברים לאט ולא לזוז. אני מקווה שבני האדם יאטו מעט את הקצב ויפסיקו לנוע לפעמים כדי לחשוב לפני שהם גורמים נזק לכדור הארץ, שהוא הבית שלי ושל כל החיות, כולל אותם."

או: "אני חמור. אני אחת החיות המוצלחות ביותר בטיפול באחרים. אפשר ללמוד ממני הרבה על טיפול ודאגה. אני אסכן את חיי בכדי להציל חמורים אחרים, סוסים, כבשים וחברים אחרים. אם אני יכול לעשות זאת, אין ספק כי בני האדם שבחרו לטפל בחיות, יכולים גם הם להעניק לנו את הטיפול הבסיסי לו אנחנו זקוקים. אם אתם בוחרים לטפל בנו, בבקשה תנו לנו יותר מרחב שבו נוכל להשתמש בגוף שלנו – לרוץ וללכת בלי להיות כבולים – ובבקשה וודאו שיש לנו צל, אוכל ומים. חשבו על הצרכים של כל מי שבחרתם לקחת תחת חסותכם והגנו עליהם כפי שאנחנו מגנים על אחרים."

שוב, בקשו מהכתה לענות לכל יצור: "תודה, [שם היצור]."

אחרי שכל היצורים סיימו את דבריהם בפעם האחרונה, בקשו מהתלמידים להסיר את המסכות שלהם. בקשו מכל אחד להבטיח לשנות דבר אחד בחיים שלו, שפוגע ביצור שהוא ייצג, או ביצורים אחרים. הבטחות יכולות להיות, לדוגמה:

"אני אמחזר בקבוקי פלסטיק ולעולם לא אשליך יותר אשפה למים."

"אני לא אוכל בשר יום אחד בכל שבוע, או יום אחד בכל חודש."
"בכל פעם שיתאפשר לי, אני לא אקנה או אשתמש בשום דבר שגורם נזק מיותר לסביבה, באופן היצור
שלו או כאשר זורקים אותו."
"אני לא אשתמש בשקיות פלסטיק."
"אני אניח בחוץ בכל יום כלי עם מים טריים עבור הציפורים."
"אני אבקש מן המנהיג הדתי לדבר עם הבעלים של החיה שראיתי, ושלדעתי אינה מקבלת טיפול הולם,
לגבי שיפור תנאי החיים של אותה חיה."

הזכירו לכל תלמיד כי יש לקחת את ההבטחות ברצינות, וכי עליו להבטיח רק הבטחות שיוכל לעמוד בהן.
קל יותר לעמוד בהבטחה קטנה, מאשר בהבטחה גדולה.

לאחר מכן, סכמו את הדברים ואמרו:

"ההבטחות שניתנו כאן לא תופרנה. תודה רבה לכל היצורים שהתכנסו כאן היום וחלקו את רגשותיהם,
את חלומותיהם, את תקוותיהם ואת חוכמת החיים שלהם."

בזאת תם כינוס המועצה.

דונו עם התלמידים בתחושות שלהם מן הפעילות האחרונה, מן המועצה, ולגבי השיעורים כולם.